

KERÉKGYÁRTÓ ISTVÁN

Vagyonregény□ – ipszilon-történet –

Hihetetlen dolgokra képes a véletlen! Amiről még csak álmodni sem mertünk, egyszer csak hopp, az ölünkbe pottyan. Ez a könyv is a szerencsés véletlennek köszönhető.

Ott kell kezdenem, hogy úgy két évvel ezelőtt eljött hozzánk feleségem öccse a családjával – aki egyébként postás, és egyszerű, jóra való ember –, hogy nevem napján felköszöntsön. Már javában koccintgattunk, amikor a sógor a homlokára csapott, majd elfelejtették, hoztak ám ők nekem valami érdekeset, és a sógornőm szatyrából egy papírköteget halászott elő.

A minap a Király utca egyik használtcikk-kereskedőjénél vettem egy porszívót, egy öreg, zöld Rakétát, mesélte szégyenkezve, hogy nekik csak ilyenre telik. Aztán otthon észrevették, hogy a masina sípolva szívja a levegőt, mint egy asztmás öregember. Amikor a sógor szétszedte, egy iratköteg lógott ki a gép belsejéből. Kiemelte, félredobta, aztán újból elindította a porszívót, és az mindjárt szét is fújta a lapokat. Ő meg csak úgy találomra összeszedegette ezeket, és most elhozta nekem, mert: "láttam, hogy valami vállalatok meg gazdasági dolgok vannak benne, hátha te hasznát veszed", mondta, és átadta a pírokat.

Megköszöntem, aztán a könyvszekrényem aljába tettem, s csak hetek múlva került újra a kezembe. Akkor fedeztem föl, hogy a sógor révén kincshez jutottam. Hiszen mint gazdaságtörténészt évek óta foglalkoztatott a rendszerváltás egyik legizgalmasabb és persze legtitokzatosabb következménye: néhány ember igen gyors meggazdagodása, az új tulajdonosi réteg létrejötte. A semmiből születtek a generációk sorsát kijelölő családi vagyonok, pedig a semmiből való teremtés még a jóisten számára sem volt egyszerű feladat. Talán ezért is képzelték egyesek istennek magukat, akiket persze a közvélemény sátánként bélyegzett meg. (Alig hittem a fülemnek, amikor egy barátom így fakadt ki: "Azonnal felakasztatnám azokat, akik egy-két év alatt ilyen hirtelen megszédtek magukat".)

Vagy mégsem a semmiből jöttek létre ezek a vagyonok? E genezis megfigyeltetésére kísérletet tettek már írók, újságírók, közgazdászok, persze mind olyanok, akik kívül rekedtek, ezért nem is ismerhették az általuk ábrázolni kívánt világot. A szociológusok – noha a legfurfangosabbnak vélt mélyinterjú technikák egész sorát bevetették – semmitmondó válaszokat kaptak azoktól, akik egyáltalán szóba álltak velük.

Mivel magam sem jutottam előrébb vágyott témám feldolgozásában mint az iménti szakmák képviselői, ezért már-már feladtam volna tervemet, amikor a sors, ezzel a különös ajándékkal: a porszívóban talált iratköteggel lepott meg.

Ettől a naptól kezdve estéim és nemritkán éjszakáim is a kéziratok olvasásával, rendezésével teltek.

A kötet gerincét egy nő életútjának – Annának nevezi magát – 1989-től 1997-ig tartó szakasza teszi ki, amelyet saját maga jegyez le, egy kényszerpihenője alkalmával, amit valami vidéki panzióban tölt.

Azoknak a lapoknak a hátoldala azonban, melyekre Anna kinyomtatta a történetét, nem mindig maradt üresen oda ugyanis egy másik nő – bizonyos Kata – kézzel írt megjegyzéseket fűzött. A könnyebb áttekinthetőség érdekében ezeket dőlt betűkkel szedtettem.

Ezt – a könyv mintegy kétharmadát kitevő részt – egy zavarba ejtő fejezet követi. Kata beírásai megszűnnek, az azonban hogy Anna följegyzései hogyan folytatódnak – 1997 tavaszáig amikor váratlanul megszakadnak – maradjon egyelőre meglepetés. Itt fog kiderülni az is, miért adtam a kötetnek Az Ipszilon-történet címet.

A lapok sorrendjének megállapításánál vezérelvként a szigorú időrendet választottam. Ezt a kéziratcsomagot én ugyanis a valósághoz hú, a közelmúlt igaz történeti dokumentumának tartom. Írói nyilván nem szánták regénynek – így, az összeillesztés után mégis az lett. A vagyon világának regénye: vagyonregény.

Óhatatlanul felmerül azonban egy morális probléma, amit én – mint relatíve tisztességes ember – nem kerülhetek meg. Vajon van-e jogom, hogy a szerzők beleegyezése nélkül közreadjam írásaikat? Úgy vélem, igen! Bár érveim nem véglegesek és megdönthetetlenek, mégis tiszta lelkiismerettel állítom, hogy helyesen jártam el, amikor a közlés mellett döntöttem. Majd két évem telt el azzal, hogy – miközben összerendeztem kézírataikat – fölleljem az alkotókat. Sajnos azt kell mondanom, hogy a szövegből kiolvasható és azonosításra alkalmasnak tűnő összes utalást végigjárva sem jutottam eredményre. Anna egyes szövegeiből megállapítható azonban, hogy ezt az írást ő maga is kiadásra szánta, ám ebben valami – talán Kata emléke, talán a halála, – megakadályozta. Kata viszont, aki minden erővel gátolni próbálta a megjelenést: halott. Őt azonban többretegű inkognitó fedi.

Arra az esetre, ha a fentiek ellenére valaki felbukkanna, és felelősségre vonna, hogy ő a szerző, úgy neki ennyit mondanék: "Soha nem állítottam, hogy én írtam, amit te írtál, a honorárium tekintetében pedig gondoskodtam rólad." A könyv esetleges bevételének összegével ugyanis – ha lesz egyáltalán ilyen –akként rendelkeztem, hogy költségeim levonása nélkül egy államilag garantált értékpapírba fektetve kamatozzon kamatos kamatostul tíz évig. Ez az összeg azt illeti, aki igazolni tudja nekem szerzőségét.

Végül pedig meg kell említenem: Ott, ahol azt elkerülhetetlennek éreztem, lábjegyzetekkel*

* láttam el a szöveget. (Ígérem, hogy eztán a kötet utolsó mondatáig itt, a lap alján maradok közbeszólásaimmal.) Hogy egyáltalán helyes volt-e megjegyzéseket fűzni a kézírathoz, ebben most, a könyv megjelenése előtt sem vagyok biztos. Csupán abban reménykedem, hogy talán lesznek olvasók, akiket segíteni fognak a lábjegyzetek, hiszen a fő célom ez volt: a privatizáció és az üzleti élet sajátos terminus technikusait használó szereplők mind pontosabb megértetése. Vannak aztán olyan lábjegyzetek is, melyek a szerzők utáni nyomozásom sovány eredményeit,

illetve a szövegek keletkezését érintik. Talán ezek is felkeltik néhány olvasó érdeklődését. Volt azonban e jegyzetelésnek egy személyes oka is, amely – bevallom – saját gyarlóságomból nőtt ki, s ez a magamutogatás néha azzal a veszéllyel fenyegetett, hogy mint valami dúsan burjánzó élősködő, indáival megfojthatja az eredeti szöveget. Ezért talán túlzás volt az előbb azt írnom, hogy akkor szólalok csak meg, ha ezt "elkerülhetetlennek érzem". Jelentős önmérsékletet árában azonban megritkítottam magyarázataimat. Megmaradt lábjegyzeteim védelmében csupán azt hozhatom fel, hogy mint a hazai magánosítás – talán nem is legjelentéktelenebb – kutatója, évek óta a lelátóról kísérhettem csak figyelemmel ezt a páratlanul izgalmas játékot, s most egy váratlan szerencse révén a küzdőtér mögötti öltözőkbe, a taktikai megbeszélésekbe, a gyúrószobákba és a zuhanyzókba is bepillantottam. Az itt ellesett szándékokat, hiteket és tévhiteket egészen különös élmény volt ütköztetni a tudomány hűvös, de – én, mint régimódi kutató vallom, hogy – igaz megállapításaival.

Most tehát – megjegyzéseimet érintő legbensőbb indokaim feltárása után – bízom abban, hogy a Kedves Olvasó elnézőbb lesz irányukban. Jó szívvel ajánlom azonban, hogy a gazdaságtörténet iránt kevésbé fogékony olvasók, vagy akik a történet folyását nem szívesen szakítják meg – olykor talán fontoskodó – megjegyzésekkel, bátran hagyják figyelmen kívül ezeket a jegyzeteket, és lapozzanak tovább!

2000. november 13-án, feleségem, Szilvia névnapján, akinek türelmét ezúton is köszönöm:

A közreadó

http://www.kerekgyarto-istvan.hu/vagyonregeny_tsz.html